

City Deal Gezonde & Gelukkige Steden, *in verkenning*

De kunst van richting te veranderen, Floris Alkemade 2020

Naar schatting is er in ons kleine Nederland tot 2030 behoefte aan 900.000 woningen voor onder andere jongeren, vluchtelingen en ouderen die langer thuis blijven wonen. Deze woningen zullen voor een aanzienlijk deel terecht komen binnen de grenzen van bestaande steden.

Beleidsmakers benadrukken vaak de kansen van stedelijke inbreiding. Het spaart de groene ruimte buiten de stad en er komt meer draagvlak voor extra voorzieningen. Juist door stedelijke verdichting ontstaat er ruimte voor ontmoeting en beweging. Zo zijn inwoners in een compacte stad immers minder afhankelijk van de auto, wat parkeerplaatsen scheelt.

Inwoners en wetenschappers wijzen echter ook op risico's. Ruimte is schaars, dus past het gewenste groen en blauw wel in de stad, huurprijzen kunnen stijgen en geeft een steeds drukker wordende stad niet (nog) meer geluidsoverlast, hitte en stress?

Daarnaast zijn er andere urgente stedelijke opgaven die ruimte vragen, zoals maatregelen voor energietransitie, waterberging en vergroening voor klimaatadaptatie. Een verdichtende stad is niet *vanzelfsprekend* een gezonde en gelukkige stad. Hoe gaan we om met die complexiteit, hoe kunnen we belangen slim koppelen en kansen creëren voor een fijnere leefomgeving voor nieuwe en huidige inwoners? Dat is wat deze City Deal beoogt. In samenwerking met beleidsmakers, ontwerpers én inwoners.

Gezondheidsverschillen verkleinen

De plek waar je opgroeit (en woont) heeft grote invloed op je gezondheid, schoolkeuze en loopbaan. De levensverwachting is in sommige wijken fors lager dan gemiddeld en mensen leven er aanzienlijk minder lang in goede gezondheid (Bron: Pharos). De overheid maakt zich zorgen over die gezondheidsverschillen en over de onderliggende stapeling van werkloosheid, armoede, onderwijsachterstand en woonkwaliteit op veel plekken in ons land. Regulier beleid en kortdurende projecten bieden hier weinig soelaas; er is méér nodig om het tij te keren en deze inwoners en hun kinderen perspectief te bieden. De zorg kan bovendien de vraag niet meer aan. Het vraagt om voorkómen in plaats van genezen, om duurzame oplossingen, om herverdeling van middelen en om gerichte aandacht voor de bijdrage van gebiedsontwikkeling aan gezondheid en geluk.

Invloed van de leefomgeving

Tallose wetenschappelijke onderzoeken leggen verband tussen leefomgeving en gezondheidsindicatoren. Er is daarbij zowel sprake van een *directe* relatie (bv. fijnstof en geluidsoverlast) en een *indirecte* relatie (denk aan een leefomgeving die beweging en ontmoeting bevordert) (TNO). Uit onderzoek van promovenda van den Berg, sociale geneeskunde VUMC, blijkt bovendien dat mensen zich sterker en minder somber voelen als ze in een buurt met veel groen wonen.

Volgens Europees onderzoek (WHO, 2019) draagt, na bestaanszekerheid, de leefomgeving maar liefst 29% bij aan het verschil in gezondheid tussen laag- en hoogopgeleiden. Dáár ligt dus ook een belangrijke sleutel voor het verkleinen van dat verschil. Daar komt bij dat een gezonde en fijne buurt juist voor inwoners met een lage sociaaleconomische status heel belangrijk is, omdat zij veel op hun directe omgeving zijn aangewezen.

Wat biedt de City Deal?

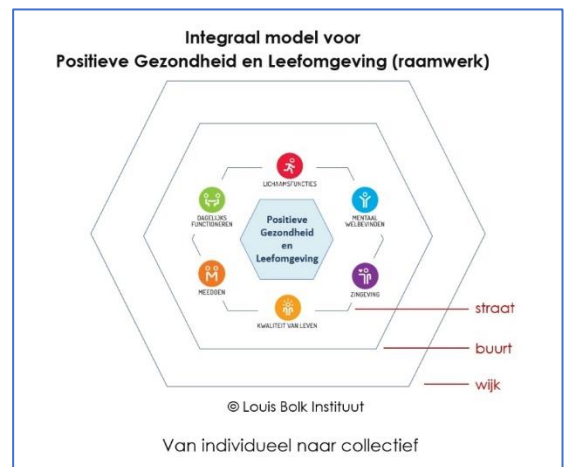
In de City Deal Gezonde en Gelukkige Steden bundelen steden en Rijk de krachten met inwoners, maatschappelijke organisaties, private ondernemingen en kennisinstellingen in het belang van gezonde en gelukkige wijken. Het plan is om een keten van steden te smeden, die in duo's aan de slag gaan met experimenten om nieuwe ideeën en oplossingen voor (sociale) leefomgevingsvraagstukken te vinden.

Er wordt lokaal, maar wel in netwerkverband, geëxperimenteerd, onderzocht en geleerd zodat succesvolle interventies opgeschaald en gedeeld kunnen worden. De City Deal stimuleert creatief partnerschap, combineert sociaal, fysiek en ecologisch verantwoorde ontwerp-criteria en voorbeelden van multifunctioneel ruimtegebruik die straks elders in het land overgenomen kunnen worden. Daarbij focust de City Deal op de volgende kernpunten:

1. Woongeluk de moeite waard

Iedereen slaat aan op het woord geluk. Ogen lichten op en er ontstaan spontane associaties met groen, kunst, licht, veiligheid, kwetterende vogels, brede stoepen, groene schoolpleinen, stilteplekken en moestuinen. Maar wat werkt en hoe? In de City Deal gaan we het concept 'gelukkige leefomgeving' ontwerpend onderzoeken, om tot een betere lading en concrete toepassingen te komen. Gelet op het gegeven dat 1,2 miljoen Nederlanders antidepressiva slikken en er overvolle wachtlijsten zijn voor psychische hulp is het bevorderen van mentale veerkracht en geluk van zowel maatschappelijk en individueel belang.

Het Louis Bolk Instituut heeft in dat verband het bekende 'spinnenweb' van positieve gezondheid vertaald naar een goed toepasbaar model om met inwoners de leefomgeving te verbeteren. Juist aspecten als zingeving, dankbaarheid en ergens bij horen blijken bepalend te zijn om je tot op hoge leeftijd gezond en gelukkig te voelen. Dit is ook aangetoond in het Blue Zone-onderzoek.¹

2. Ontwerpen en herinrichten met inwoners

Ervaring leert dat gebiedsontwikkeling niet zómaar bijdraagt aan gezondheid en geluk. Het gaat bijvoorbeeld niet alleen om méér groen, maar ook om de functionaliteit ervan. Zo is er naast "kijk-, eco- en klimaatgroen" voldoende "speel- en beweeggroen" nodig. Bovendien moet er een passende mix van gemeenschappelijke voorzieningen zijn die een gezonde, actieve en veerkrachtige samenleving stimuleert en de kans op eenzaamheid verkleint. Daarbij verdienen diverse ontwerp perspectieven aandacht, denk aan kinderen, jongeren, inwoners met een niet-westerse culturele achtergrond, mensen met een beperking en inwoners in kwetsbare situaties.

Om echt goed beeld te krijgen van wat nodig is, is input en eigenaarschap uit de praktijk cruciaal. De dagelijkse realiteit van inwoners, woningcoöperaties, zorg- en welzijns-partijen, vrijwilligers en ondernemers uit de wijk, biedt de beste aanknopingspunten voor effectieve en duurzame oplossingen. In de City Deal willen we samen met deze partijen oplossingen afwegen, uitvoeren en/of bestaande innovaties van burgers, coöperaties en impactondernemers doorontwikkelen. Aandacht voor langdurige community building is een belangrijke voorwaarde voor het beoogde actieve gebruik van de publieke ruimte. Want waar mensen elkaar kennen en spreken, kan samen bewegen, spelen en zorgen verder groeien.

"Silo-overstijgende" en integrale gebiedsontwikkeling, hoe doen we dat?

Wenkende vergezichten zijn vaak verpakt in domeinspecifieke theoretische kennis óf in marketing-achtige teksten. Maar wat wetenschappelijk bewezen is of mooi klinkt, moet concreet toepasbaar zijn weg vinden in tekeningen, bouwplannen, buurtdialogen, uitvoering en onderhoud.

In het domein-overstijgende publiek-private netwerk van de City Deal experimenteren we in de praktijk van stedelijke transformaties met taal, timing, werkvormen, meetinstrumenten en (social) designmethoden. Lastige keuzes en dilemma's zullen helpen om nieuwe sleutels te vinden, die nodig zijn om wissels om te zetten. Om óver schotten (tussen fysiek, sociaal en economisch domein) heen creatief samen te werken en te co-financieren in belang van wijken waar mensen graag wonen en de zorgbehoefte afneemt. Dit vraagt om anders organiseren, netwerken, meten én financieren.

¹ 5 gebieden op aarde waar mensen heel gezond en tevreden oud worden
Twopager City Deal Gezonde & Gelukkige Steden 4.2